

ORIGINAL ARTICLE

Received:2024/03/31

Accepted:2024/09/06

Effective factors on Migration to Kerman City and Immigrants' Problems Using Analytical Hierarchy Process Model and Technique for Order of Preference by Similarity to Ideal Solution

Paymaneh Sanjari (M.Sc.)¹, Majid Hashemi (Ph.D.)², Tania Dehesh (Ph.D.)³, Sayed Vahid Ahmadi Tabatabaei (Ph.D.)⁴, Maryam Faraji (Ph.D.)⁵

1.M.Sc. student of Human Ecology, Department of Environmental Health Engineering, Faculty of Public Health, Kerman University of Medical Science, Kerman, Iran.

2.Assistant Professor, Environmental Health Engineering Research Center, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran.

3.Associate Professor, Department of Biostatistics and Epidemiology, School of Public Health, Kerman University of Medical Science, Kerman, Iran.

4.Assistant Professor, Health Education and Health Promotion, Social Determinants of Health Research Center, Institute for Futures Studies in Health, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran.

5.Corresponding Author:Assistant Professor, Environmental Health Engineering Research Center, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran. Email: m.faraji@kmu.ac.ir, Tel: 03431325105

Abstract

Introduction: Marginal immigrants cause many problems in economic, social and cultural, physical ,and environmental aspects of cities. This study aims to investigate the factors affecting migration to Kerman city and the problems of marginalized immigrants using the analytical hierarchy process (AHP) and technique for order of preference by similarity to ideal solution (TOPSIS) models.

Methods: This cross-sectional study was conducted in 2022, with a sample size of 147 households selected from Kerman suburban region. The data were collected by a standardized questionnaire measuring effective factors on the migration and the checklist of the immigrant problems.

Results: The most important immigration factors were economic, social, geographical, political, educational and religious-cultural factors, respectively. Among 37 components studied, transferring the job of the family man as the family head, being on the main land, air and rail ways, having a special position at the international level, burying the family's dead members in the desired city, and the education of the wife or one of the children of the family were the most important components.

According to the results, more than 90% did not have access to public baths, sports facilities, government centers, private institutions, and parks, and recreational spaces.

Conclusion: According to AHP model, economic factors ,and then social factors, were the most important reasons for migrating to the suburbs of Kerman. Therefore, it is suggested to create stable and long-term job opportunities , improve employment and business environment in the cities, and develop infrastructure to control migration to the city capitals.

Keywords: Migration, Analytical Hierarchy Process (AHP), Technique for Order of Preference by Similarity to Ideal Solution (TOPSIS), Kerman.

Conflict of interest: The authors declared no conflict of interest.

This Paper Should be Cited as:

Author: Paymaneh Sanjari, Majid Hashemi, Tania Dehesh, Sayed Vahid Ahmadi Tabatabaei, Maryam Faraji. Effective factors on Migration to Kerman City and Immigrants' .....Tolooebehdasht Journal. 2024;23(3)46-65.[Persian]

عوامل مؤثر بر مهاجرت به شهر کرمان و مشکلات مهاجران حاشیه‌نشین با استفاده از

مدل تحلیل سلسله مراتبی و تکنیک تاپسیس

نویسندگان: پیمانه سنجری^۱، مجید هاشمی^۲، تانیا دهش^۳، سید وحید احمدی طباطبایی^۴، مریم فرجی^۵
 ۱. دانشجوی کارشناسی ارشد اکولوژی انسانی، گروه بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران

۲. استادیار مرکز تحقیقات مهندسی بهداشت محیط، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران

۳. دانشیار گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران

۴. استادیار آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، پژوهشکده آینده پژوهی در سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران

۵. نویسنده مسئول: استادیار مرکز تحقیقات مهندسی بهداشت محیط، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، کرمان، ایران

شماره تماس: ۰۳۴۳۱۳۲۵۱۰۵ Email: m.faraji@kmu.ac.ir

چکیده

مقدمه: مهاجران حاشیه نشین باعث بروز مشکلات فراوان در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، کالبدی و زیست‌محیطی شهرها می‌شوند. هدف از این مطالعه بررسی عوامل مؤثر بر مهاجرت به شهر کرمان و مشکلات مهاجران حاشیه‌نشین با استفاده از مدل فرآیند تحلیل سلسله مراتبی و تکنیک ترتیب ترجیح براساس مشابهت با راه ایده‌آل بود.

روش بررسی: حجم نمونه در این مطالعه مقطعی در سال ۱۴۰۲، ۱۴۷ خانوار بود که از بین خانوارهای مهاجر به مناطق حاشیه شهر کرمان انتخاب شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه استاندارد سنجش عوامل مهاجرت به شهر کرمان و چک‌لیست میزان برخورداری مهاجران از امکانات شهری بود. جهت توصیف داده‌ها از شاخص‌های فراوانی، میانگین و انحراف معیار و جهت تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری همبستگی پیرسون، تی تست مستقل و واریانس یک طرفه و همین‌طور آزمون‌های ناپارامتریک کروسکال والیس و من ویتنی استفاده شد.

یافته‌ها: مهم‌ترین ابعاد مهاجرت به ترتیب عوامل اقتصادی، اجتماعی، جغرافیایی و اقلیمی، سیاسی، آموزشی-پژوهشی و مذهبی-فرهنگی بود. انتقال شغل مرد خانواده، قرار گرفتن در مسیر شاهراه‌های زمینی و هوایی و راه آهن کشور، نقش و جایگاه ویژه در سطح بین‌المللی، دفن اموات فامیل در شهر موردنظر و ادامه تحصیل زن یا یکی از فرزندان خانواده در دانشگاه ۵ مولفه با بیشترین تاثیرگذاری در مهاجرت بودند. بر اساس نتایج، بیش از ۹۰٪ جمعیت مورد مطالعه به حمام‌های عمومی، تاسیسات ورزشی، مراکز دولتی، نهادهای خصوصی، پارک و فضاهای تفریحی دسترسی نداشتند.

نتیجه‌گیری: براساس مدل تحلیل سلسله مراتبی از نظر مهاجران عوامل اقتصادی و سپس عوامل اجتماعی مهم‌ترین دلایل مهاجرت به حاشیه شهر کرمان بود؛ بنابراین ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار و بلندمدت و بهبود فضای اشتغال و کسب‌وکار در شهرستان‌ها، توسعه زیرساخت‌ها به ویژه راه آهن برای کنترل مهاجرت به مرکز استان پیشنهاد می‌شود.

واژه‌های کلیدی: مهاجرت، تحلیل سلسله مراتبی، تکنیک ترجیح براساس مشابهت با راه ایده‌آل، حاشیه‌نشین، کرمان

طلوع بهداشت

دو ماهنامه علمی پژوهشی

دانشکده بهداشت یزد

سال بیست و سوم

شماره سوم

مرداد و شهریور

شماره مسلسل: ۱۰۵

تاریخ وصول: ۱۴۰۳/۰۱/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۰

مقدمه

مهاجرت به جابه‌جایی مردم از مکانی به مکان دیگر به علل و عوامل مختلف گفته می‌شود و به دو دسته مهاجرت داخلی (داخل کشور) و خارجی (کشور به کشور) دسته‌بندی می‌شود (۱). این پدیده به‌عنوان یکی از عوامل اصلی تغییر و تحول جمعیت می‌تواند علاوه بر تغییرات سریع و کوتاه‌مدت، آثار دراز مدت و طولانی را نیز در تعداد و ساختار جمعیت ایجاد کند (۲). حاشیه‌نشینی به‌عنوان یکی از ویژگی‌های فقر شهری در نظر گرفته می‌شود که با سکونت افراد در مناطق فاقد مجوز ساختمان و با برنامه رسمی شهرسازی و با تجمعی از اقشار کم درآمد همراه می‌باشد که با نام‌های حاشیه‌نشینی، اسکان غیررسمی و سکونت‌های خودرو شناخته می‌شود (۳).

به‌طور تقریبی ۱۱ میلیون نفر از جمعیت ایران در مناطق و محله‌های حاشیه‌نشین ساکن هستند (۴). شکل‌گیری پدیده مهاجرین حاشیه‌نشین مسائل متعددی از قبیل اشتغال افراد حاشیه‌نشین در مشاغل غیررسمی و کاذب، وجود ساخت و سازهای غیرمجاز، عدم توانایی شهرداری‌ها برای ارائه خدمات مناسب در این مناطق، آلودگی محیط زیست، اثرات نامطلوب فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی این مناطق بر کل سیستم شهری، افزایش جرم و انحرافات در این مناطق را با خود به همراه دارد (۵). توجه محققین در دهه‌های اخیر به مدل‌های چند معیاره برای تصمیم‌گیری‌های پیچیده معطوف شده است. در این تصمیم‌گیری به‌جای استفاده از یک معیار سنجش بهینگی، ممکن است از چندین معیار سنجش استفاده گردد. این مدل‌های تصمیم‌گیری به دو دسته عمده تقسیم می‌گردند: مدل‌های چند هدفه و مدل‌های چند شاخصه.

از بین مدل‌های چند شاخصه، روش فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی (Analytical Hierarchy Process, AHP) بیش از سایر روش‌ها در علم مدیریت مورد استفاده قرار گرفته است (۶). اساس تحلیل سلسله‌مراتبی بر مقایسه‌های زوجی معیارهای اصلی موضوع است که به دلیل این‌که پاسخ‌دهنده فقط دو عامل را نسبت به هم می‌سنجد و به عوامل دیگر توجه ندارد، اطلاعات ارزشمندی را برای مسئله موردبررسی فراهم می‌آورد و فرآیند تصمیم‌گیری را منطقی می‌کند (۷).

یکی دیگر از روش‌های تصمیم‌گیری چندشاخصه روش تکنیک ترتیب ترجیح براساس مشابهت با راه حل ایده‌آل (Technique for Order of Preference by Similarity to Ideal Solution, TOPSIS) است که جهت ارزیابی و اولویت‌بندی گزینه‌ها براساس معیارها با توجه به فاصله آنها از ایده‌آل‌های مثبت و منفی استفاده می‌شود. منطق زیربنایی این روش، راه‌حل ایده‌آل مثبت و منفی را تعریف می‌کند. راه‌حل ایده‌آل مثبت راه‌حلی است که معیار سود را افزایش و معیار هزینه را کاهش می‌دهد. گزینه بهینه، گزینه‌ای است که کمترین فاصله را از راه‌حل ایده‌آل مثبت و در عین حال دورترین فاصله را از راه‌حل ایده‌آل منفی داشته باشد (۸).

Leschke و همکاران در سال ۲۰۲۳ در مطالعه "تعیین سلسله‌مراتبی علت مهاجرت از نظر بازار کار در اتحادیه اروپا" بیان می‌کنند که مهاجران غرب اتحادیه اروپا نسبت به مهاجران شرق اتحادیه اروپا مشاغلی با دستمزد و موقعیت شغلی بالاتری کسب می‌کنند. مهاجران غرب اتحادیه اروپا به احتمال زیاد بسیار ماهر هستند و اغلب قبل از مهاجرت از طریق آگهی‌های شغلی یا تماس مستقیم با کارفرما، شغلی پیدا کرده بودند.

عوامل جاذبه شهری کسب منزلت اجتماعی بالاتر، جهت گیری مدرن، وجود شبکه آشنایان قبلی، فراهم بودن امکانات آموزشی مناسب و امکانات رفاهی بالاتر در شهر می باشد (۱۲). نتایج مطالعه ذبیحی دان و همکاران در سال ۱۴۰۱ با هدف " بررسی تأثیر نقش دولت بر مهاجرت بین استانی در کشور ایران" نشان داده است مناطق با توسعه اقتصادی بیشتر و سرمایه انسانی خلاق عاملی برای جذب مهاجران به شمار می آید. در حالی که آلودگی محیط زیست دارای اثر منفی بر میزان خالص مهاجرت است. همچنین نتایج نشان می دهد استان هایی که به سمت صنعتی شدن حرکت کرده اند و نرخ باسوادی در آنها بیشتر است، توسعه یافته تر هستند (۱۳). معماری و همکارانش در سال ۱۴۰۰ مطالعه ای تحت عنوان " عوامل اقتصادی مؤثر بر مهاجرت روستا به شهر مرتعداران در استان اردبیل" انجام دادند و طبق یافته ها بیان کردند که با توجه به اینکه مولفه های اقتصادی از تاثیر گذارترین عوامل مهاجرت روستا به شهر هستند می توان با توسعه اقتصادی نواحی روستایی، توجه به نیازهای مرتعداران و به ویژه نسل جوان، کاهش نابرابری درآمد، افزایش عدالت اقتصادی، افزایش جذابیت مشاغل روستایی، توسعه زیرساخت ها، بهبود امکانات رفاهی، ایجاد اشتغال پایدار در روستاها و ... سبب کاهش مهاجرت روستا به شهر و حتی مهاجرت معکوس شهر به روستا شد (۱۴).

شهر کرمان طی ۵۰ سال گذشته درگیر رشد جمعیت فزاینده و حضور مهاجران بوده و جمعیت آن حدود ۹ برابر شده است (۱۵). مهاجرانی که عمدتاً در مناطق حاشیه شهر کرمان سکونت دارند، مشکلاتی را هم برای خود و هم برای بومیان شهر ایجاد کرده اند. در چنین شرایطی شناسایی بهتر دلایل

در مقابل، مهاجران شرق اتحادیه اروپا، اغلب مهارت های متوسطی دارند و پس از مهاجرت با استفاده از شبکه های اجتماعی، شغل پیدا می کنند. سطوح مختلف مهارت، انگیزه های مهاجرت و روش های کارایی، تفاوت در دستمزد و وضعیت شغلی بین دو گروه نشان دهنده تمایز انگیزه و علت مهاجرت دو گروه می باشد (۹).

Thinh و همکاران در مطالعه ای در سال ۲۰۲۲ تحت عنوان " علت افزایش شهرنشینی، مطالعه موردی ویتنام" بسیاری از شهرها را دارای چالش شهرنشینی سریع مطرح کرده اند. اگرچه شهرنشینی به طور گسترده به عنوان موتور توسعه در نظر گرفته می شود اما همچنین می تواند چالش های مختلفی را برای توسعه پایدار ایجاد کند. در این مطالعه به عواملی همچون در نظر گرفتن مسکن مقرون به صرفه برای بسیاری از مهاجران روستایی به شهر و حمایت از اقتصادهای محلی اشاره شده است (۱۰). Swanepoel و همکاران در مطالعه خود در سال ۲۰۲۱، با هدف " بررسی نقش کشاورزی شهری در امنیت غذایی در سکونتگاه های غیررسمی در آفریقای جنوبی" ایجاد شغل را یکی از مهم ترین موارد مهاجرت و سکونت در سکونتگاه های غیررسمی جهت کاهش فقر و دسترسی خانواده ها به مواد غذایی معرفی کرده اند (۱۱).

رضایی و همکاران مطالعه ای تحت عنوان " عوامل اثرگذار بر جذب مقصد و دفع مبدأ مهاجرت روستایی و واکاوی معانی ذهنی مهاجران" در سال ۱۴۰۱ در شهر کامفیروز استان فارس انجام دادند. از دیدگاه مشارکت کنندگان عوامل دافعه مبدأ عبارتند از توسعه نیافتگی، بیکاری فصلی، نبود امکانات رفاهی و آموزشی، نظارت جمعی شدید و نقض حریم زندگی شخصی.

کرمان که اطلاعات آن‌ها در سامانه سیب وزارت بهداشت ثبت شده‌اند ملاک عمل قرار گرفت. کل جمعیت ساکن در این مناطق حاشیه شهر کرمان حدود ۳۳ هزار نفر می باشد. جمع آوری اطلاعات به صورت سرشماری انجام شد. به این صورت که جمعیت ساکن این مناطق بر اساس اطلاعات سامانه سیب در زمان طراحی مطالعه و با لحاظ کردن معیارهای ورود به مطالعه ۷۳۲ نفر معادل ۱۴۷ خانوار بود که کلیه ۱۴۷ خانوار وارد مطالعه شدند. ملیت ایرانی، داشتن کد ملی، مهاجرت از شهر یا استان دیگر به شهر کرمان و سکونت در مناطق حاشیه مورد مطالعه (شهرک صنعتی، سپهری و ۱۴ معصوم) و گذشت حداقل شش ماه از زمان مهاجرت به عنوان معیارهای ورود به مطالعه و ملیت غیر ایرانی بودن و عدم تمایل به شرکت در مطالعه به عنوان معیارهای خروج از مطالعه منظور شد.

مراحل انجام مطالعه عبارت بود از اخذ کد اخلاق از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی کرمان، استخراج اطلاعات مهاجرین از سامانه سیب، هماهنگی با افراد مهاجر و مراجعه به آدرس سکونت آنها و مصاحبه حضوری از سرپرست خانوار (یا در صورت عدم حضور از همسر) که مایل به مشارکت بود، تکمیل پرسشنامه علل مهاجرت و چک لیست میزان برخورداری مهاجران از امکانات شهری، تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر مهاجرت براساس مدل AHP و

TOPSIS

پرسشنامه علل مهاجرت در مطالعه مظلومی و همکاران (۲۰۱۸)، با هدف بررسی علل مهاجرت از شهرستان فریدون شهر از دیدگاه مهاجرین طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ مورد استفاده قرار گرفت که آلفای کرونباخ برای عوامل اقتصادی ۰/۷۸۲،

مهاجرت و پیامدهای ناشی از حاشیه نشینی ضروری به نظر می رسد. لذا هدف از این مطالعه بررسی عوامل مؤثر بر مهاجرت به شهر کرمان و مشکلات مهاجران حاشیه‌نشین با استفاده از مدل AHP و TOPSIS می باشد.

روش بررسی

این مطالعه از نوع مقطعی با رویکرد توصیفی-تحلیلی در سال ۱۴۰۲ و در شهر کرمان انجام شد. شهر کرمان با ارتفاع ۷۷۸ متر از سطح دریا، دومین شهر و چهارمین مرکز استان مرتفع کشور محسوب می‌شود و دارای آب و هوایی معتدل است. این کلان‌شهر به لحاظ جغرافیایی در ۳۰ درجه و ۲۸ دقیقه شمال و ۵۷ درجه و ۸ دقیقه شرق واقع شده است.

جمعیت شهر کرمان در مناطق شهری، طبق سرشماری سال ۱۳۹۵، ۶۳۲۱۶۲ نفر و در مناطق روستایی ۱۰۶۵۲۵ نفر برآورد شده است. جمعیت کلان‌شهر کرمان به دلیل عدم رسمی شدن سکونت‌گاه‌های غیررسمی از سوی دولت و استفاده حاشیه‌نشین‌ها از امکانات شهری و عدم تناسب بودجه تخصیص یافته با جمعیت واقعی تا ۷۱۲۰۰۰۰ نفر نیز می‌رسد. به دلیل وسعت شهری و جمعیت کرمان، این شهر جزو کلان‌شهرهای ایران طبقه‌بندی شده است. براساس همین آمار، کرمان یکی از مراکز جمعیتی و بزرگ‌ترین شهر در منطقه جنوب شرق ایران است (۱۵).

جامعه آماری مورد مطالعه جمعیت مهاجر ساکن در مناطق حاشیه شهر کرمان شامل منطقه تحت پوشش پایگاه‌های سلامت شهرک صنعتی، سپهری و ۱۴ معصوم به دلیل گستردگی و دارا بودن جمعیت بیشتر نسبت به سایر مناطق حاشیه بود که در شکل ۱ نمایش داده شده است. مهاجران ساکن در مناطق حاشیه شهر

دموگرافیک و میانگین نمره عوامل مرتبط با مهاجرت با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون یا اسپیرمن و معنی داری اختلاف میانگین متغیرها با آزمون های تی تست مستقل و واریانس یک طرفه برای متغیرهای با توزیع نرمال و آزمون های من ویتنی و کروسکال والیس برای متغیرهای با توزیع غیرنرمال بررسی شد. بررسی نرمالیتی داده ها با آزمون آماری کولموگروف اسمیرنف انجام شد. در کلیه آزمون های استفاده شده سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

مدل AHP برای رتبه بندی و تعیین درجه اهمیت هر یک از ۶ عامل مؤثر بر مهاجرت ذکر شده در پرسشنامه استفاده شد. گام ها برای تحلیل سلسله مراتبی عبارت بود از تشکیل ماتریس مقایسات زوجی برای هر یک از عوامل مؤثر بر مهاجرت به منظور وزن دهی به هر یک از ۶ مولفه پرسشنامه، ورود اطلاعات به نرم افزار Expert choice نسخه ۱۱، تعیین مهم ترین ابعاد تاثیر گذار بر مهاجرت بر حسب وزن به دست آمده برای هر عامل. برای انتخاب موثرترین مولفه از بین مولفه های مختلف ۶ عامل مورد بررسی از تکنیک TOPSIS در ۶ گام شناسایی معیارها و گزینه ها، تهیه ماتریس بی مقایسه شده، تهیه ماتریس بی مقیاس موزون، محاسبه ایده آل های مثبت و منفی، محاسبه فاصله هر گزینه از ایده آل های مثبت و منفی و محاسبه راه حل ایده آل مثبت استفاده شد.

یافته ها

بر اساس توزیع فراوانی متغیرهای دموگرافیک، غالب مشارکت کنندگان (۹۷/۳ درصد) جنسیت مونث داشتند. میانگین و انحراف معیار سن سرپرست خانوار $9/58 \pm 35/20$ سال و از نظر میزان تحصیلات، ۲ درصد بیسواد، ۷۱ درصد دارای تحصیلات

جغرافیایی و اقلیمی ۰/۷۱۱، آموزشی و پژوهشی ۰/۷۸۰، اجتماعی ۰/۸۱۲، سیاسی ۰/۸۹۳، فرهنگی و مذهبی ۰/۹۶۲ و در مجموع برای کل پرسشنامه ۰/۸۶۹ به دست آمده است. این پرسشنامه دارای ۳۷ سؤال در ۶ بعد عوامل فرهنگی و مذهبی (۲ سوال)، عوامل آموزشی و پژوهشی (۴ سوال)، عوامل سیاسی (۶ سوال)، عوامل اجتماعی (۸ سوال)، عوامل اقتصادی (۱۱ سوال) و عوامل جغرافیایی و اقلیمی (۶ سوال) است.

طیف نمره دهی به این پرسشنامه به صورت لیکرت بود که با گزینه های خیلی زیاد امتیاز ۵، زیاد امتیاز ۴، متوسط امتیاز ۳، کم امتیاز ۲ و خیلی کم امتیاز ۱ پاسخ داده شد. برای به دست آوردن امتیاز مربوط به هر عامل، مجموع امتیازات سؤالات مربوط به آن عامل و برای به دست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه، مجموع امتیازات همه سؤالات با هم جمع شدند. امتیازات بالاتر در هر عامل، بیانگر میزان تأثیر بالاتر آن عامل در مهاجرت فرد به شهر کرمان و امتیازات کمتر در هر عامل، بیانگر میزان تأثیر کمتر آن عامل در مهاجرت فرد به این شهر بود (۱۶). چک لیست میزان برخورداری مهاجران از امکانات شهری حاوی سؤالاتی شامل دسترسی به امکانات آموزشی، بهداشتی، ورزشی، اداری، فضای سبز، مراکز فرهنگی و تأسیسات شهری بود که در مطالعه امان پور و همکاران (۲۰۱۵) نیز با هدف بررسی تحلیلی بر تقابل مشکلات مهاجران در دو جامعه روستایی و شهری: مورد مطالعه مهاجران روستایی شهر نورآباد فارس مورد استفاده قرار گرفته است (۱۷).

از نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ جهت تجزیه تحلیل داده ها استفاده شد. متغیرهای کمی با میانگین و انحراف معیار و متغیرهای کیفی با تعداد و درصد فراوانی گزارش شدند. ارتباط بین متغیرهای

جدول ۱: میانگین و درصد نمره کسب شده عوامل مرتبط با مهاجرت در مهاجرین به حاشیه شهر کرمان

عوامل مرتبط با مهاجرت	فراوانی						شماره سوال
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	زیاد	
فرهنگی و مذهبی	۵۴	۶۸	۲۲	۱	۰	۱	
	۱۲	۱۹	۲۶	۷۲	۱۹	۲	
	۴۵	۷۰	۱۳	۱۲	۷	۳	
آموزشی و پژوهشی	۵۴	۷۵	۶	۱۰	۲	۴	
	۶۶	۷۳	۸	۰	۰	۵	
	۶۹	۷۲	۶	۰	۰	۶	
	۶۹	۷۳	۵	۰	۰	۷	
	۷۱	۷۱	۵	۰	۰	۸	
سیاسی	۷۶	۶۸	۳	۰	۰	۹	
	۷۶	۶۸	۳	۰	۰	۱۰	
	۷۶	۷۰	۱	۰	۰	۱۱	
	۷۹	۵۵	۱	۰	۰	۱۲	
اجتماعی	۱	۸	۲۰	۱۰۵	۱۳	۱۳	
	۶	۱۵	۵۵	۶۴	۷	۱۴	
	۴۸	۸	۱۱	۴۲	۳۸	۱۵	
	۲	۴	۱۶	۸۹	۳۵	۱۶	
	۲	۱	۱۷	۹۸	۲۸	۱۷	
	۱	۱	۲۰	۹۹	۲۴	۱۸	
	۵۶	۶۸	۱۶	۵	۰	۱۹	
	۲	۴	۲۶	۸۱	۳۳	۲۰	
	۱	۰	۱۲	۵۸	۷۵	۲۱	
	۴۶	۲۴	۲۴	۳۹	۱۳	۲۲	
اقتصادی	۴	۲	۶	۲۰	۱۱۴	۲۳	
	۵۵	۷۷	۷	۶	۰	۲۴	
	۶۶	۷۱	۵	۲	۲	۲۵	
	۴۲	۴۴	۴	۱۵	۳۹	۲۶	
	۵۴	۷۷	۷	۵	۳	۲۷	
	۶	۱۲	۱۸	۶۱	۴۸	۲۸	
	۷۰	۶۵	۷	۳	۱	۲۹	
	۸۱	۶۳	۱	۱	۰	۳۰	
	۷۷	۵۲	۱	۴	۳	۳۱	
	۲۰	۶۴	۵۰	۱۰	۰	۳۲	
جغرافیایی و اقلیمی	۱۰	۵۷	۵۵	۲۰	۴	۳۳	
	۲۱	۶۹	۴۸	۸	۰	۳۴	
	۲۲	۶۹	۴۴	۱۰	۱	۳۵	
	۲۴	۶۷	۴۶	۸	۱	۳۶	
	۴۴	۶۹	۳۰	۳	۰	۳۷	

مهاجرت ($t=0/03$, $P<0/001$) ارتباط مستقیم و معنی دار و بین سن و عوامل آموزشی پژوهشی ارتباط معکوس و معنی دار وجود داشت ($t=-0/02$, $P<0/001$).

تفاوت بین میانگین نمره عوامل مهاجرت بر حسب وضعیت

در راستای هدف تعیین ارتباط بین متغیرهای دموگرافیک و میانگین نمره عوامل مرتبط با مهاجرت، جدول ۲ همبستگی بین سن و عوامل مؤثر بر مهاجرت را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج، بین سن و عوامل مذهبی ($t=0/30$, $P<0/001$) و نمره کل

به هر کدام از ابعاد پرسشنامه وزن داده شد تا اهمیت هر کدام در مهاجرت مشخص شود. عوامل مؤثر بر مهاجرت بر اساس نظر مهاجران شرکت‌کننده به ترتیب عبارت بود از عوامل اقتصادی، اجتماعی، جغرافیایی و اقلیمی، سیاسی، آموزشی و پژوهشی و فرهنگی و مذهبی. نرخ ناسازگاری عدد ۰/۰ به دست آمد که کوچک‌تر از حد استاندارد ۰/۱ هست و از این رو می‌توان نتیجه گرفت که پرسشنامه‌ها با دقت بالا توسط پاسخ‌دهندگان تکمیل شده است.

در این مطالعه برای تعیین رتبه و درجه اهمیت مولفه‌های عوامل مرتبط با مهاجرت از تکنیک تاپسیس استفاده شده است. در این تکنیک، بهترین راه کار روشی است که بیشترین فاصله را از عوامل منفی و کمترین فاصله را از عوامل مثبت داشته باشد و نزدیکی نسبی هر گزینه به راه‌حل ایده‌آل با شاخص نزدیکی محاسبه می‌شود که مقدار آن بین صفر و یک است. هر چه این مقدار به یک نزدیکتر باشد راه کار به جواب ایده‌آل نزدیکتر است و راه کار بهتری می‌باشد. در این مطالعه ۳۷ مؤلفه عوامل مرتبط با مهاجرت حاصل از ۳۷ سوال رتبه بندی شد.

بر اساس نتایج ارائه شده از میان ۳۷ مؤلفه بررسی شده انتقال شغل مرد خانواده (۰/۴۷۱)، قرار گرفتن در مسیر شاهراه‌های زمینی و هوایی و راه آهن کشور (۰/۴۶۳)، نقش و جایگاه ویژه در سطح بین‌المللی (۰/۴۴۸)، دفن اموات فامیل در شهر مورد نظر (۰/۴۴۰)، ادامه تحصیل زن یا یکی از فرزندان خانواده در دانشگاه (۰/۴۲۵)، آب و هوای مناسب (۰/۴۲۴) و وجود گروه‌های ذی نفوذ در مدیریت کشور (۰/۴۲۴) مؤلفه‌های با بیشترین تاثیرگذاری بر مهاجرت بودند.

جنسیت، تاهل و میزان تحصیلات در جدول ۳ گزارش شده است. بر اساس نتایج جدول ۳، بین زنان و مردان در ابعاد فرهنگی و مذهبی ($p=0/042$) و آموزشی-پژوهشی ($p=0/015$) در سطح اطمینان ۹۵ درصد، تفاوت معنی‌داری وجود داشت. میانگین نمره عوامل فرهنگی و مذهبی و آموزشی و پژوهشی در مردان بیشتر از زنان بود. همچنین، بین وضعیت تاهل و بعد فرهنگی و مذهبی در سطح اطمینان ۹۵ درصد، ارتباط معنی‌داری وجود دارد ($p=0/001$).

میانگین نمره عوامل فرهنگی و مذهبی در افراد متاهل بیشتر از افراد مجرد بود. بر اساس نتایج جدول ۳، نمره کل مهاجرت در سطوح مختلف تحصیلات متفاوت است و بین گروه‌های تحصیلی تفاوت معنی‌داری دارد ($p=0/001$). افراد با سطوح تحصیلات دیپلم و بالاتر به طور معنی‌داری نسبت به سایر سطوح از نمره بالاتری برخوردارند. نتایج آزمون کروسکال والیس در سایر ابعاد پرسشنامه نشان می‌دهد که در بعد آموزشی ($p=0/001$) و بعد اجتماعی ($p=0/002$) نیز تفاوت معنی‌داری بین سطوح مختلف تحصیلات وجود دارد.

به منظور تعیین رتبه و درجه اهمیت هر یک از عوامل مرتبط با مهاجرت با تحلیل سلسله مراتبی، در ابتدا مقایسه زوجی هر یک از عوامل مؤثر بر مهاجرت با استفاده از مدل فرآیند تحلیل سلسله مراتبی انجام شد. جهت انجام مقایسه زوجی در تحقیق حاضر متغیرها بصورت دو به دو روبروی هم قرار داده شدند. در ادامه جمع بندی امتیازهای ارائه شده در ۱۴۷ پرسشنامه با استفاده از میانگین گیری از مجموع امتیازها ارائه شد. سپس میزان برتری یا ترجیح هر عامل نسبت به عامل دیگر تعیین شد.

*۰/۰۰۱	۱۲/۲۰۱	۸/۸۷± ۳/۲۲	۶/۵۰± ۱/۸۵	۴/۶۶± ۱/۱۵	آموزشی
۰/۲۴۸	۲/۷۹	۹/۵۰± ۲/۹۶	۸/۷۲± ۲/۸۲	۸/۰۰± ۳/۴۶	سیاسی
*۰/۰۰۲	۱۲/۹۲	۲۹/۷۷± ۲/۹۵	۲۷/۳۸± ۴/۹۸	۲۰/۶۶± ۵/۰۳	اجتماعی
۰/۵۷	۵/۷۲۳	۲۸/۲۲± ۴/۱۴	۲۸/۱۷± ۴/۲۲	۲۲/۳۳± ۲/۰۸	اقتصادی
۰/۱۱۳	۴/۳۵۹	۱۴/۲۲± ۳/۴۰	۱۳/۷۷± ۴/۲۷	۹/۳۳± ۳/۰۵	جغرافیایی

*سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵

جدول ۴: تعیین تعداد و درصد میزان دسترسی مهاجران از امکانات شهری (تعداد کل: ۱۴۷ خانوار)

دسترسی به امکانات		عدم دسترسی به امکانات		متغیر	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۳۱	۲۵/۲	۱۱۶	۷۴/۸	دسترسی به مهد کودک	
۱۰۹	۷۴/۱	۳۸	۲۵/۹	دسترسی به دبستان	
۵۲	۳۵/۴	۹۵	۶۴/۶	دسترسی به دبیرستان دوره اول و دوم	
۳	۲	۱۴۴	۹۸	دسترسی به مراکز فنی و حرفه‌ای	
۳	۲	۱۴۴	۹۸	دسترسی به آموزشگاه‌های مختلف	
۶	۴/۱	۱۴۱	۹۵/۹	دسترسی به حمام عمومی	
۷۴	۵۰/۳	۷۳	۴۹/۷	دسترسی به درمانگاه	
۱۶	۱۰/۹	۱۳۱	۸۹/۱	دسترسی به مراکز پزشکی و دندان پزشکی	
۱۲۸	۷۸/۸	۱۹	۲۱/۲	دسترسی به داروخانه	
۱۰۴	۷۰/۷	۴۳	۲۹/۳	دسترسی به خانه بهداشت	
۴	۲/۷	۱۴۳	۹۷/۳	دسترسی به سالن سرپوشیده	
۵	۳/۴	۱۴۲	۹۶/۶	دسترسی به زمین فوتبال	
۲	۱/۴	۱۴۵	۹۸/۶	دسترسی به استخر شنا	
۳	۲	۱۴۴	۹۸	دسترسی به تأسیسات ورزشی	
۶	۴/۱	۱۴۱	۹۵/۹	دسترسی به مراکز دولتی	
۳	۲	۱۴۴	۹۸	دسترسی به نهادهای خصوصی	
۸	۵/۴	۱۳۹	۹۴/۶	دسترسی به پارک	
۸	۵/۴	۱۳۹	۹۴/۶	دسترسی به فضای تفریحی	
۹۳	۹۳/۳	۵۴	۶/۷	دسترسی به مساجد	
۳۴	۲۳/۱	۱۱۳	۷۶/۹	دسترسی به حسینیه‌ها	
۶	۴/۱	۱۴۱	۹۵/۹	دسترسی به کتابخانه عمومی	
۱۲	۸/۲	۱۳۵	۹۱/۸	دسترسی به سایر اماکن مذهبی	
۱۳۲	۸۹/۸	۱۵	۱/۲	دسترسی به گاز آب برق تأسیسات فاضلاب	
۹۸	۶۶/۷	۴۹	۳۳/۳	دسترسی به تجهیزات شهری	

بحث و نتیجه گیری

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که غالب شرکت کنندگان جنسیت زن داشتند. اکثر خانوارهای مورد مطالعه دارای زندگی متأهلی بودند. سرپرستان خانوارها غالباً دارای تحصیلات ابتدایی / راهنمایی / دبیرستان و از نظر شغل فعلی در بخش خصوصی شاغل بودند، این یافته با نتایج مطالعات حاتمی نژاد و همکاران (۲۰۲۰) در شهر مشهد همخوان بود (۱۸). در تبیین این یافته باید بیان کرد که بیشتر افراد مهاجر در اوایل میان سالی (۹/۵۸ ± ۳۵/۲۰) و به همراه خانواده خود به شهرها مهاجرت می کنند و همین طور با در نظر گرفتن این یافته که امکانات آموزشی - پژوهشی دارای رتبه دوم عوامل موثر بر مهاجرت بود، طبیعی است که خانواده های جوان به علت برخورداری از امکانات آموزشی برای فرزندان خود اقدام به مهاجرت کنند و از آنجا که غالب این افراد تحصیلات دانشگاهی نداشته مجبورند در بخش های خصوصی شاغل شوند. بر اساس نتایج ارائه شده در مطالعه، مهم ترین علل مهاجرت به حاشیه شهر کرمان از دیدگاه مهاجرین به ترتیب اولویت شامل عوامل اقتصادی (میانگین نمره: ۲۸/۱۶)، عوامل اجتماعی (میانگین نمره: ۲۸/۰۷) و جغرافیایی - اقلیمی (میانگین نمره: ۱۳/۸۶) بود. در مطالعات انجام شده در دیگر استان ها از جمله مطالعه رضانی و همکاران (۲۰۲۳) در استان فارس (۱۲) و مظلومی و همکاران (۲۰۱۸) در استان اصفهان (۱۶) مسائل اقتصادی مهم ترین علت مهاجرت معرفی شده است.

بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۱، نمره کل مهاجرت با تمام ابعاد پرسشنامه ارتباط معنی داری دارد و این منطقی است چراکه نمره کل از سایر ابعاد ساخته می شود. همین طور بعد مذهب با

سایر ابعاد و نمره کل مهاجرت ارتباط معنی داری دارد، به این صورت که هراندازه افراد مذهبی تر باشند در سایر ابعاد (آموزشی - پژوهشی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و جغرافیایی) میانگین نمره بالاتری را کسب کرده است، این یافته با نتایج مطالعات هادی و همکاران (۲۰۱۸) همخوان بود (۱۹). بعد آموزشی - پژوهشی نیز با سایر ابعاد ارتباط معنی داری دارد و هر چه نمره این بعد بالاتر باشد، ابعاد سیاست، جغرافیا و اجتماعی نیز بالاتر است، این یافته با نتایج مطالعه محسن و همکاران (۲۰۲۲)، همخوان بود (۲۰). در توجیه این یافته می توان بیان کرد که طبیعی است افرادی که بعد آموزشی - پژوهشی بالاتری داشته باشند در نتیجه دانش آن ها نیز در مورد مسائل روز بیشتر بوده و این افراد در مورد سایر ابعاد مانند سیاسی، جغرافیای - اقلیمی و اجتماعی نیز جست و جو می کنند و سعی می کنند دانش خود را در زمینه های دیگر نیز ارتقا دهند. بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۲؛ بین سن و بعد مذهبی و نمره کل مهاجرت ارتباط مستقیم و معنی دار وجود داشت و با افزایش سن، بعد مذهبی نقش بیشتری در مهاجرت پیدا می کرد، این یافته با نتایج مطالعات Biagi و همکاران (۲۰۲۳)، Yang و همکاران (۲۰۲۳) و مطالعه Kebu و همکاران (۲۰۲۳) همخوان بود (۲۳-۲۱).

همچنین نتایج مطالعه حاضر نشان داد بین سن و بعد آموزشی مهاجرت ارتباط معکوس و معنی داری وجود داشت و هر چه سن افراد بیشتر می شد بعد آموزشی مهاجرت کم اهمیت تر می شد؛ در توجیه این یافته باید بیان کرد که وقتی سن افراد بالاتر می رود تمایل کمتری به تغییرات بزرگ تر دارند چراکه در این سن افراد بیشتر تمایل دارند آرامش زندگی خود را حفظ کنند و

می‌توان بیان کرد که در این مطالعه غالب افراد متأهل بوده و شاید یکی از دلایل معنی‌داری حجم نمونه افراد متأهل در قیاس با افراد مجرد باشد، همین‌طور می‌توان به‌طور کلی بیان کرد که افراد متأهل آرامش خاطر بیشتری داشته و تمرکز بیشتری بر روی بعد مذهب خود دارند.

نتایج مطالعه ما در خصوص تفاوت بین متأهلین و مجردین در برخی از ابعاد مهاجرت با نتایج مطالعه Xiong و همکاران (۲۰۲۳) همخوان بود (۲۴). بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۳، افراد با سطح تحصیلات دیپلم و بالاتر به‌طور معنی‌داری نسبت به سایر سطوح (بی‌سواد و کمتر از دیپلم)، تمایل بیشتری به مهاجرت داشته و این افراد ابعادی مانند آموزشی - پژوهشی و بعد اجتماعی را در مهاجرت خود دارای اهمیت می‌دانستند، در توجیه این یافته می‌توان بیان کرد که هر چه تحصیلات بالاتر باشد شخص تمایل بیشتری برای پیشرفت دارد و در واقع این افراد تحصیلات خود را واسطه‌ای جهت دستیابی به شغل می‌دانند و طبیعی است که وقتی برای فرد تحصیل کرده امکان شغل وجود نداشته باشد این فرد تمایل بیشتری به مهاجرت دارد. همین‌طور در این افراد تحصیلات زمینه ارتقا سایر جنبه‌های زندگی را مهیا می‌کند و این افراد نگرش خود را نسبت به ابعاد آموزش و اجتماع تغییر می‌دهند.

یافته‌های مطالعه ما در خصوص مهاجرت در افراد تحصیل کرده با نتایج مطالعه Cerna و همکاران (۲۰۲۳) همخوان بود (۲۵). این محققین در مطالعات خود گزارش کردند که افراد با تحصیلات بالاتر تمایل بیشتری به مهاجرت دارند، در واقع افرادی که تحصیلات بالاتری دارند انتظار دارند به نسبت تحصیلات بالاتر خود دستاورد شغلی بهتری داشته باشند و وقتی

کمتر در معرض چالش‌های جدید قرار بگیرند. بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۳، مذهب در مردان در مقایسه با زنان نقش مهم‌تری در مهاجرت افراد به شهر کرمان داشته است. بعد آموزشی نیز در مردان مهاجر به‌طور معنی‌داری در مقایسه با زنان بیشتر حائز اهمیت بوده است. در سایر ابعاد پرسشنامه بین مردان و زنان تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. این یافته با نتایج مطالعاتی مانند Zhao و همکاران (۲۰۲۳) همخوان بود (۲۳). در توجیه یافته تحقیق حاضر می‌توان به این موضوع اشاره کرد که در مناطقی مانند کرمان به علت بافت فرهنگی حاکم زنان نقش کمتری در تصمیمات خانواده دارند و غالب تصمیمات بر عهده مرد خانواده است، از طرف دیگر با توجه به اینکه مهاجران غالباً از اطراف کرمان به شهر کرمان مهاجرت کرده بودند، در این مناطق زنان بیشتر تمرکز خود را به کارهای خانه معطوف کرده‌اند و مردان نقش مهم‌تری در خارج از منازل بر عهده‌دارند، طبیعی است که در مسئله مهاجرت مردان تصمیم‌گیرنده باشند.

لازم به ذکر است که در بافت فرهنگی حاکم در اطراف کرمان مذهب نقش مهمی در زندگی خانواده‌ها دارد و از آنجاکه مردان بیشتر از زنان در خارج از خانه وقت می‌گذرانند لذا بیشتر درگیر مسائل مذهبی و آموزشی هستند البته این یافته به این معنا نیست که مذهب یا مسائل آموزشی در زنان مهاجر اطراف کرمان نقش کمی داشته و یا بی‌تأثیر است. بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۳، که میانگین نمره عوامل فرهنگی و مذهبی در افراد متأهل بیشتر از افراد مجرد بود و مذهب در مهاجرت افراد متأهل بیشتر نقش داشته است ولی در سایر ابعاد دو گروه مجرد و متأهل تفاوت معنی‌داری باهم نداشته‌اند، در توجیه این یافته

می بینند و اطمینانی به استمرار کار نداشته و در صورت از دست دادن کار نیز از حمایت های قانونی کافی برخوردار نیستند، تلاش می کنند با انجام کارهای سخت درآمد بیشتری کسب کنند. بر اساس نتایج دومین مولفه اثر گذار بر مهاجرت عوامل اجتماعی بود؛ از منظر اجتماعی به دلیل اینکه اغلب مهاجرین را جوانان واقع در سن فعالیت و مردان تشکیل می دهند، ساختار سنی و جنسی منطقه مبدأ را با عدم تعادل مواجه ساخته و از جمعیت تولید کننده و فعال تهی می سازد و این عامل باعث شده که بسیاری از شهرها و آبادی ها در اثر مهاجرت خالی از سکنه شوند.

بر اساس نتایج تاپسیس از میان مولفه های های بررسی شده، انتقال شغل مرد خانواده (۰/۴۷۱)، قرار گرفتن در مسیر شاهراه های زمینی و هوایی و راه آهن کشور (۰/۴۶۳)، نقش و جایگاه ویژه در سطح بین المللی (۰/۴۴۸)، دفن اموات فامیل در شهر مورد نظر (۰/۴۴۰)، ادامه تحصیل زن یا یکی از فرزندان خانواده در دانشگاه (۰/۴۲۵)، آب و هوای مناسب (۰/۴۲۴) و وجود گروه های ذی نفوذ در مدیریت کشور (۰/۴۲۴) مهم ترین معیارها برای مهاجرت از دیدگاه مهاجرین مورد بررسی در این مطالعه بوده است. انتقال شغل مرد خانواده اولین مولفه اثر گذار بر مهاجرت بود؛ که می تواند از منظر اقتصادی مورد توجه قرار بگیرد؛ این یافته با نتایج مطالعه بیات و همکاران (۲۰۲۳) همخوان بود (۲۶). در توجیه این یافته می توان بیان کرد که اشتغال یکی از شاخصه های بسیار مهم در کاهش فقر در سیستم های رفاه اجتماعی است، زیرا این استراتژی می تواند به افراد محروم برای داشتن یک زندگی بهتر و در نهایت توسعه اجتماعی کمک کند، از طرفی دیگر در یک دهه اخیر، معضل

امکان شغل برای این افراد مهیا نباشد در نتیجه ترجیح می دهند مهاجرت کنند که همخوان با یافته های مطالعه ما بود.

نتایج بررسی های انجام شده بر اساس مدل تحلیل سلسله مراتبی نشان داد که با توجه به دیدگاه ساکنین منطقه از میان عوامل تاثیر گذار بترتیب عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی، عوامل جغرافیایی و اقلیمی بیشترین تاثیر را در مهاجرت داشته اند، یافته های ما در خصوص مهم ترین دلایل مهاجرت با نتایج مطالعات Zaun و همکاران (۲۰۲۳) همخوان بود (۲۳). این محققین در مطالعات خود مهم ترین عوامل مهاجرت را عوامل اقتصادی و بیکاری عنوان کردند، در توجیه این یافته باید بیان کرد که مردم هر جامعه دلیل خاص خود را برای مهاجرت دارند، برای مثال در مطالعه وانگ که در چین انجام شده است مردم چین بیکاری و مشکلات اقتصادی را مهم ترین دلیل مهاجرت عنوان کرده اند در سال های اخیر به علت خشکسالی های پی در پی در کرمان بسیاری از مردم روستاها و شهرهای اطراف جهت دستیابی به شغل به شهر کرمان مهاجرت کرده اند. در باب اهمیت عوامل اقتصادی باید خاطر نشان کرد که از عمده ترین پیامدهای اقتصادی مهاجرت ها، تفاوت دستمزدها و شرایط کاری مهاجران با کارگران بومی است، که نوعی دوگانگی بازار کار را پیش می آورد و از یک سو امکان کار و فعالیت برای همه مهاجران یکسان نیست و از سوی دیگر مهاجرت همان طور که نحوه زندگی مهاجران را تغییر می دهد، الگوهای اشتغال و فعالیت آنان را نیز دگرگون می کند. باید یادآور شد که مهاجران دستمزدهای کمتری می گیرند، ساعات بیشتری کار می کنند و از تسهیلات بسیار پایین تری در محیط کار برخوردارند و چون در بیشتر موارد بازار کار را نامطمئن

در مطالعه خود بیان کرد که دسترسی به آموزش می‌تواند بر مهاجرت افراد تأثیر بسزایی داشته باشد (۲۷). در توجیه این یافته می‌توان گفت دسترسی به منابع علمی و فرهنگی مانند نشریات و کتاب برای بسیاری از افراد مهم است، هر چه میزان دسترسی به این مؤلفه‌ها بیشتر باشد فرد از نظر آموزشی توانمندتر شده و نسبت به مسائل اطراف خود آگاهی بیشتری کسب می‌کند. دسترسی به آب و هوای مناسب پنجمین مؤلفه اثر گذار بر مهاجرت بود؛ این یافته با نتایج مطالعه Moore و همکاران (۲۰۲۳) همخوان بود (۲۸). در توجیه این یافته می‌توان بیان کرد که دسترسی به آب و هوای معتدل و خوشایند می‌تواند نقش مهمی در سکونت در یک مکان داشته باشد.

وجود گروه‌های ذی نفوذ در مدیریت کشور ششمین مؤلفه اثر گذار بر مهاجرت بود؛ این یافته با نتایج مطالعه ذبیحی دان و همکاران (۱۴۰۱)، با عنوان بررسی تأثیر نقش دولت بر مهاجرت بین‌استانی همخوان بود. این محققین در مطالعه خود بیان کردند که امروزه مهاجرت از مهم‌ترین پدیده‌های در حال رشد در جهان است که بر روابط و مناسبات بین انسان‌ها، جوامع و دولت‌ها در مناطق مبدأ و مقصد تأثیر چشمگیری می‌گذارد (۱۳). در توجیه این یافته می‌توان بیان کرد از منظر افراد مهاجر قرارگیری در مکان‌هایی که در آنها گروه‌های ذی نفع وجود دارد مهم است چرا که وجود این افراد باعث می‌شود که آن منطقه امتیازات بیشتری داشته باشد.

بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۴ از بین دسترسی به امکانات آموزشی، ۷۴/۸ درصد به مهد کودک، ۹۸ درصد به مراکز فنی و حرفه‌ای و آموزشگاه‌های مختلف دسترسی نداشتند. ۹۵/۹ درصد به حمام‌های عمومی، ۸۱/۹ درصد به مراکز پزشکی و

بیکاری مهم‌ترین چالش در کشور محسوب می‌شود؛ از این رو با توجه به آمار بالای نرخ بیکاری و به تبع آن فقر در این مناطق، بیشتر افراد به شهرهای بزرگ‌تر مهاجرت می‌کنند تا شاید بتوانند زمینه اشتغال برای خود و خانواده خود را فراهم کنند. بر اساس نتایج تاپسیس، قرار گرفتن در مسیر شاهراه‌های زمینی و هوایی و راه آهن کشور دومین مؤلفه اثر گذار بر مهاجرت بود؛ این یافته با نتایج مطالعه رمضانی و همکاران با عنوان "عوامل اثر گذار بر جذب مقصد و دفع مبدأ مهاجرت روستایی و واکاوی معانی ذهنی مهاجران" همخوان بود (۱۲). در توجیه این یافته باید بیان کرد وقتی افراد در شهری سکونت می‌کنند که امکان دست‌یابی به امکانات ویژه مانند خط راه آهن، فرودگاه و ترمینال‌های مسافربری وجود داشته باشد، این ویژگی را به عنوان یک نقطه قوت شهر مورد نظر در نظر می‌گیرند و تمایل دارند به آن شهر مهاجرت کنند.

دفن اموات در شهر مورد نظر، سومین مؤلفه اثر گذار بر مهاجرت بود؛ در توجیه این یافته می‌توان گفت در مناطق جنوبی کشور به ویژه استان‌هایی مانند کرمان و سیستان و بلوچستان روابط خانوادگی به نسبت سایر مناطق بیشتر است و در بسیاری از موارد برخی از فعالیت‌های مردم این مناطق (مانند ازدواج، مراسم شادی، مراسم سوگواری) بر پایه روابط فامیلی بنا شده است لذا افراد این مناطق تمایل دارند که به مناطقی مهاجرت کنند که همچنان بتوانند با بستگان و نزدیکان خود ارتباط برقرار کنند و بستگان فوت شده خود را در آن مکان‌ها دفن کنند. ادامه تحصیل زن یا یکی از فرزندان خانواده در دانشگاه (۰/۴۲۵)، چهارمین مؤلفه اثر گذار بر مهاجرت بود؛ این یافته ما با نتایج مطالعه Telsaç و همکاران (۲۰۲۲) همخوان بود. این محقق نیز

است جنبه فرهنگی مناطق حاشیه نشین مانند جنبه مذهبی آن مورد توجه قرار گیرد. در نهایت می توان نتیجه گیری کرد میانگین و انحراف معیار سن شرکت کنندگان در این مطالعه $۹/۵۸ \pm ۳۵/۲۰$ سال و غالب آنها مونث (۹۷ درصد)، متأهل (۷۸ درصد)، دارای تحصیلات زیر دیپلم (۷۱ درصد)، شاغل در بخش خصوصی (۸۶ درصد)، ساکن در منزل استیجاری (۷۸ درصد) و شیعه (۹۶ درصد) بودند. حدود ۹۴ درصد از مشارکت کنندگان محل سکونت قبلی خود را استان کرمان اعلام کردند. بیشترین مهاجرت به ترتیب از شهرهای بردسیر (۱۵ درصد)، بافت (۱۳/۶ درصد)، جیرفت (۱۲/۹ درصد) و بم (۹/۵ درصد) بوده است. مهم ترین علل مهاجرت به حاشیه شهر کرمان از دیدگاه مهاجرین به ترتیب اولویت شامل عوامل اقتصادی (میانگین نمره: ۲۸/۰۷)، عوامل اجتماعی (میانگین نمره: ۲۷/۸۹) و جغرافیایی - اقلیمی (میانگین نمره: ۱۳/۸۱) بوده است.

در این مطالعه ۳۷ مؤلفه عوامل مرتبط با مهاجرت حاصل از ۳۷ سوال رتبه بندی شد. براساس نتایج ارائه شده از میان ۳۷ مولفه بررسی شده انتقال شغل مرد خانواده (۰/۴۷۱)، قرار گرفتن در مسیر شاهراه های زمینی و هوایی و راه آهن کشور (۰/۴۶۳)، نقش و جایگاه ویژه در سطح بین المللی (۰/۴۴۸)، دفن اموات فامیل در شهر مورد نظر (۰/۴۴۰)، ادامه تحصیل زن یا یکی از فرزندان خانواده در دانشگاه (۰/۴۲۵)، آب و هوای مناسب (۰/۴۲۴) و وجود گروه های ذی نفوذ در مدیریت کشور (۰/۴۲۴) مولفه های با بیشترین تاثیر گذاری بر مهاجرت بودند. بر اساس نتایج، بیش از ۹۰٪ جمعیت مورد مطالعه به حمام های عمومی، تاسیسات ورزشی، مراکز دولتی، نهادهای خصوصی، پارک و فضاهای تفریحی دسترسی نداشتند.

دندان پزشکی، ۹۷/۳ درصد به سالن سرپوشیده، ۹۶ درصد به زمین فوتبال، ۹۸/۶ درصد به استخر، ۹۸ درصد به تاسیسات ورزشی، ۹۵ درصد به مراکز دولتی، ۹۸ درصد به نهاد های خصوصی، ۹۴ درصد به پارک و فضاهای تفریحی دسترسی نداشتند. نتایج مطالعه حاضر نشان داد، از بین دسترسی به امکانات بهداشتی درمانی، ۷۸/۸ درصد به داروخانه و ۷۰/۷ درصد به خانه های بهداشت دسترسی داشتند، برای مناطق حاشیه نشین با توجه به سطح زندگی پایینی که دارند دسترسی به امکاناتی مانند داروخانه و خانه های بهداشت مهم بوده و در اولویت است. در زمینه دسترسی به امکانات ورزشی، نتایج بیانگر دسترسی کم به امکانات ورزشی بود و در بیشتر موارد افراد مهاجر به امکانات ورزشی دسترسی نداشتند، بنابراین لازم است که تاسیس امکانات ورزشی برای این افراد در اولویت کار استانداری و شهرداری قرار بگیرد.

همین طور نظر به اینکه حاشیه نشینی جنبه اجتماعی دارد و می تواند منجر به ایجاد معضلات اجتماعی شود لازم است مسئله دسترسی به امکانات ورزشی برای این افراد به طور جدی در نظر گرفته شود تا با ایجاد تفریحات سالم زمینه گرایش به بزهکاری، دزدی و اعتیاد کاهش یابد. همین طور بر اساس نتایج مطالعه حاضر میزان دسترسی مهاجران به سازمان های دولتی و ادارات بسیار پایین بود، با توجه به اینکه این افراد در حاشیه شهر زندگی می کنند بنابراین امکان رفت و آمد برای این افراد به مرکز شهر برای دسترسی به سازمان های دولتی و ادارات پایین بود. نتایج مطالعه حاضر نشان داد، از نظر دسترسی به مراکز فرهنگی مذهبی نزدیک به همه افراد به مساجد دسترسی داشتند و درصد کمی به کتابخانه های عمومی دسترسی داشته، بنابراین لازم

ملاحظات اخلاقی

این طرح تحقیقاتی مصوب کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی کرمان (IR.KMU.REC.1401.319) است. قبل از اجرای طرح، هدف از انجام آن برای مشارکت کنندگان توضیح داده شد و رضایت نامه کتبی شرکت در مطالعه از آنها دریافت گردید و به آنها اطمینان داده شد که اطلاعات آنها محرمانه در نزد محقق باقی خواهد ماند و فقط در یک فرم ناشناس جهت اهداف طرح استفاده می‌شود.

سهام نویسندگان

پیمانہ سنجری: جمع آوری داده‌ها، نوشتن نسخه پیش نویس، مجید هاشمی: مدل سازی مطالعه، تانیا دهش: آنالیز آماری داده‌ها، سید وحید احمدی طباطبایی: ایده اولیه، جمع آوری داده‌ها، مریم فرجی: ایده اولیه، نوشتن نسخه پیش نویس را بر عهده داشتند.

نویسندگان نسخه نهایی را مطالعه و تایید نموده و مسئولیت پاسخگویی در قبال پژوهش را پذیرفته‌اند.

حمایت مالی

پژوهش حاضر حمایت مالی نداشته است.

تضاد منافع

کلیه نویسندگان اظهار می‌دارند که هیچگونه تضاد منافی در این مطالعه وجود ندارد.

تقدیر و تشکر

این مقاله با کد طرح ۴۰۱۰۰۵۵۵ در دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی کرمان به تصویب رسیده است. نویسندگان مقاله بدین وسیله از حمایت‌های معنوی معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی کرمان قدردانی می‌نمایند.

در پایان باید بیان کرد که مهاجرت با تأثیرپذیری مهاجران از جنبه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی از محیط جدید، آثار مهمی بر سیمای ظاهری و همچنین زندگی روزمره افراد دارد، که در قالب تغییرات و دگرگونی‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی نمود می‌یابد. تغییرات ناشی از مهاجرت ممکن است در سطح گروهی و یا فردی باشد، بنابراین لازم است به این مسئله توجه بیشتری شود و از مهاجرت‌های غیرضروری جلوگیری شود.

یکی از محدودیت‌های این پژوهش خود اظهاری فرد است که ممکن است پاسخ‌های ارائه شده از سوی مشارکت کنندگان کاملاً واقعی نبوده باشد. محدودیت دیگر مطالعه حاضر با توجه به وجود محقق در هنگام تکمیل پرسشنامه این احتمال وجود داشت که پاسخگو به صورت دقیق سؤالات را پاسخ نداده باشد (برخی مهاجران تمایل و انگیزه کم و برخی از شرکت در مطالعه امتناع داشتند، برخی دیگر در هنگام مطالعه عدم تمرکز داشتند). از دیگر محدودیت‌های مطالعه مقطعی بودن است لذا توصیه می‌شود که در مطالعات آتی از مطالعات همگروهی استفاده شود. محدودیت بعدی پژوهش حاضر عدم تعمیم‌پذیری نتایج این طرح به سایر نقاط به علت تفاوت فرهنگی - مذهبی حاکم است لذا پیشنهاد می‌شود این طرح در سایر استان‌ها نیز طراحی و اجرا شود. از طرف دیگر چون در این مطالعه صرفاً به حاشیه‌نشین‌های اطراف شهر کرمان پرداخته شده بود این نتایج قابلیت تعمیم به همین افراد را دارد و به سایر افراد حاشیه‌نشین قابلیت تعمیم ندارد. آخرین محدودیت پژوهش حاضر، به دلیل مراجعه پرسشگر در وقت اداری و صبح و عدم حضور مرد خانواده در منزل غالب شرکت کنندگان زنان بودند.

References

- 1-Bouwmeester J, Hartmann T. Unraveling the self-made city: The spatial impact of informal real estate markets in informal settlements. *Cities*. 2021;108:102966.
- 2-Salehi M, Salarzahi H, Imani AM. Analysis and study of the causes of the expansion of suburban areas of Zabol city and regional (indigenous) planning based on problem control. *Geography and Human Relationships*. 2022;4(4):556-83.
- 3-Hejazinia S, Rahimi M, Shamsoddini A. Explaining the Effects of the Community-based Empowerment Strategy on the Reduction of Urban Crimes in the Informal Settlements of Yasouj, a Case Study (Madavan Sefali, Belhazar and Mehrian). *Urban and Regional Policy*. 2023;2(2):101-19.
- 4-Bagheri Miab S, Karimikia MS. Modeling Cultural Policy in the Slums of the City of Ahvaz. *Community Development (Rural and Urban Communities)*. 2022;13(2):561-84.
- 5-Zerbo A, Delgado RC, González PA. Vulnerability and everyday health risks of urban informal settlements in Sub-Saharan Africa. *Global Health Journal*. 2020;4(2):46-50.
- 6-Fathollahi J, Jashn Provokani K. Investigating the causes of reverse migration from urban to rural areas in Kermanshah. *Journal of Geography and Regional Development*. 2023;21(1).
- 7-Dey S, Mandal S. Assessing Channel Migration, Bank Erosion Vulnerability and Suitable Human Habitation Sites in the Torsa River Basin of Eastern India Using AHP Model and Geospatial Technology. *Applied Geomorphology and Contemporary Issues: Springer*; 2022. p. 635-54.
- 8-Van Welie MJ, Truffer B, Gebauer H. Innovation challenges of utilities in informal settlements: Combining a capabilities and regime perspective. *Environmental Innovation and Societal Transitions*. 2019;33:84-101.
- 9-Leschke J, Weiss S. Labour market hierarchies between intra-EU migrants: why do mobile workers from the EU-West obtain better jobs and wages than those from the EU-East? *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 2023;49(16):4092-119.
- 10-Think NK, Kamalipour H. The morphogenesis of villages-in-the-city: Mapping incremental urbanism in Hanoi city. *Habitat International*. 2022;130:102706.
- 11-Swanepoel JW, Van Niekerk JA, Tirivanhu P. Analysing the contribution of urban agriculture towards urban household food security in informal settlement areas. *Development Southern Africa*. 2021;38(5):785-98.

- 12-Ramezani BA, Mokhtari M, Fouladiyan M, Moradi R. Effective destination's attraction and origin's rejection factors on rural-urban migration; investigation of conceptual meaning-making by immigrants. *Journal of Social Sciences Ferdowsi University of Mashhad*. 2023;20(2):1-25.
- 13-Zabihidan MS, Kafili v. Investigating the Effect of the Government's Role on Interprovincial Migration. *Public sector economics studies*. 2022;1(2):163-82.
- 14-Moameri M, Hojabr F, Ghorbani A. The impact of economic factors on rural-urban migration of ranchers in Ardabil province. *Journal of Rangeland/Nashriyyah-i Martâ*. 2022;16(3).
- 15-Rezaei MR, Kamandari M. Analysis of formation causes of marginalization in Kerman Case Study: Syedi neighborhoods and Imam Hassan. *Spatial Planning*. 2015;4(4):179-96.
- 16-Mazloomi MahmoodAbad SS, Ehrampoosh MH, Ghaneian MT, Askarishahi M, Afshani S, Nasiri QA. Investigating the Causes of Emigration from Fereydunshahr from the Perspective of Emigrants during 2011 to 2015. *J TOLOO E BEHDASHT*. 2018;17(3):1-10.
- 17-Amanpour S, Amiri Fahliani MR. Analysis on of the Interaction Problems Migrants in the Two Rural and Urban Communities: A Case Study of Rural Migrants City of Nurabad Mamasani. *Community Development (Rural and Urban Communities)*. 2015;7(2):259-76.
- 18-Hataminejad H, Shahi A, Imani R. Analysis of Spatial Factors Affecting Immigrants Locating Using Forecasting Method by Decision Tree (Case Study: Mashhad, Iran). *Journal of vision Future Cities*. 2020;1(2):1-18.
- 19-Hadi E, Hadi E. Investigation of the trends and factors contributing to the spread of marginalization in Tabriz metropolis. *Geography and Human Relationships*. 2018;1(2):633-49.
- 20-Mohsen N, Hossein Panahi H, Baizidi R. Interpretive structural modeling of factors affecting the migration of human resources from Iran. *Journal of Cultural Management*. 2022;16(55):1-22.
- 21-Biagi B, Detotto C, Faggian A. Evidence of self-selection and spatial mismatch in interregional migration: the case of Italy. *Oxford Economic Papers*. 2023;75(3):858-72.
- 22-Kebu H, Berisso O, Mulugeta M. Drivers of migration and determinants of wellbeing among internal youth migrants in Ethiopia: Towns along Addis Ababa–adama route in focus. *Heliyon*. 2023;9(3).
- 23-Yang Y, Zhao S, Lin L, Qian J, Zhang H, Cai F. Social support and quality of life in migrant workers: Focusing on the mediating effect of healthy lifestyle. *Frontiers in Public Health*. 2023;11:1061579.

- 24-Xiong W. Love is elsewhere: Internal migration and marriage prospects in china. *European Journal of Population*. 2023;39(1):6.
- 25-Cerna L, Chou M-H. Politics of internationalisation and the migration-higher education nexus. *Globalisation, Societies and Education*. 2023;21(2):222-35.
- 26-Bayat R, Keshavarz Tork E, Fath Taheri A. Prioritization the Factors Affecting the future of Employment and Social Welfare in Iran. *Social Welfare Quarterly*. 2023;22(87):221-51.
- 27-Telsaç ÖY, Karagöz S, Telsaç C. The Educational Problems of Migrant Children: Findings and Recommendations. *Migration*. 2022;4(3):11-8.
- 28-Moore M, Wesselbaum D. Climatic factors as drivers of migration: a review. *Environment, Development and Sustainability*. 2023;25(4):2955-75.